
Vlast i autoritet u pastoralnoj službi

Alojzije Čondić, Split

UDK:262.8 : 25
Izvorni znanstveni rad

Sažetak

Rasprava o vlasti i autoritetu u pastoralnoj službi veoma je slojevita, jer je opterećena društveno-političkim poimanjem, koje je povezano s gospodarenjem i moći. Pisac članka najprije obrađuje sociologijsko shvaćanje vlasti i autoriteta, upućujući na njihov međusobni odnos i na posljedice lošega obnašanja. Potom govori o izvoru kršćanskoga tumačenja autoriteta i vlasti, koji se temelje na Isusu Kristu, koji ih osmišljuje služenjem. S bogoslovno-pastoralnoga vida, načinom prosudbe, promatra obnašanje vlasti u pastoralu, naglašavajući narav crkvene vlasti i ulogu pastirskoga poslanja u zajednici. Osvrćući se na društveno-uljudbene okolnosti, opisuje smisao službe upravljanja, upućujući na napasti obnašanja vlasti u pastoralu, koje umanjuju smisao i ugled kršćanske vlasti.

UVOD

Vlast i autoritet nalaze se u žarištu međuljudskih i društvenih odnosa, jer svaki čovjek živi u društvu koje podrazumijeva usklađenost životnih dobara. Tomu ustrojstvu i boljitku, po svojoj naravi, služi vlast i autoritet. Kada sv. Pavao kaže da svaka vlast dolazi od Boga (Rim 13,1), onda upućuje na unutarnju zakonitost vlasti, koja je usmjerena na zajedničko dobro. Drugo je pitanje obnašaju li nositelji vlasti, svjetovne ili vjerske, svoju službu u skladu sa svojim pozivom i ugledom čudoredne pozadine. Vlast je u ljudskomu djelokrugu, u kojemu se očituju oznake slobode i izbora, predviđanja i namjere, i po tome se ljudi, po svojoj *antropološkoj* označnici, razlikuju od svih drugih bića. No vlast u pastoralnoj službi, za razliku od njezina svjetovnoga svojstva gospodarenja, ima kristološku odrednicu služenja.

1. AUTORITET I VLAST (SOCIOLOŠKI VID)

Premda se pojmovi *autoritet* i *vlast* često poistovjećuju u društvenomu i crkvenomu surječju, ipak se oni, unatoč nekim dodirnim točkama, bitno razlikuju. S njima se povezuje riječ *moć*, koja se očituje u dvama osnovnim oblicima: vlasti i sile. *Vlast* se shvaća kao potvrđan i zakonski način ostvarenja ciljeva, a *sila* je niječna, premda, može biti zakonsko postizanje cilja. *Vlast* više ima ustanovni duh, a *autoritet* ima svoj izvor u poslanju i službi.

1.1. *Autoritet*

Pojam *autoritet* dolazi od latinske riječi *auctoritas*, što znači ugled; dostojanstvo; vlast. Kada se kaže *autoritet*, uglavnom se misli na ugled i na ugledu utemeljenu nečiju valjanost, odnosno dostojanstvo i utjecajnu moć. Autoritet, prema svojoj unutarnjoj zakonitosti, utjelovljuje duhovnu moć, koja se opravdava vrsnoćom i stječe priznanje, a privlači nasljedovatelje. Radi se o ugledu u čije se prosudbe svi uzdaju i do čijih se sposobnosti, na određenomu području, drži, pa se njihov stav, mišljenja i rad smatraju posve ispravnima. Ako je nositelj autoriteta isključiv, a sebe proglašava jedinim ispravnim, ne podnosi tuđe prigovore i omalovažava ih, da bi sebe uzdignuo, onda stvara lažni autoritet.

Autoritet se odnosi na osobe koje se, znanjem i vrlinom, razboritošću i pravednošću, poštenjem i umješnošću, ističu na bilo kojemu području ljudskoga stvaranja i rada, pa se njihov sud u nekim strukama traži i poštuje, a u spornim primjerima smatra bitnima. Budući da ne može svatko imati sigurno znanje i ispravan sud o svemu, onda autoritetima, koji su upućeni u određenu građu, treba vjerovati. Autoritet se može prihvatiti slijepom poslušnošću ili razumskom i iskustvenom provjerom, jer se njegova ispravnost očituje i u dosljednosti stavovâ, izjavâ, odlukâ, potvrđenoj stručnosti, mjerodavnosti i odlučnosti.¹

¹ Usp. R. Bendix – M. Heitger, *Autorität*, u: Staatslexikon, I. Band, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1985., st. 494-504.

Autoritet se gradi ili ga drugi prihvaćaju na različite načine. Netko ga stječe osobnim radom, ponašanjem i znanjem, pa je prihvaćen, ili ga se poštuje iz uobičajenih društvenih pravila. Ako se kod nekog prepoznaju vrhunaravne vrjednote, onda mu se pripisuje *karizmatiski* autoritet. Kada se nekoga prihvaća zbog zajedničkih pravila, onda se unaprijed, *a priori*, poštuje njegov autoritet, koji se nalazi iza naslova, društvenoga položaja ili službe (npr. svećenik, nastavnik, liječnik, sudac, ministar, itd.). Autoritet je unutarnja ujedinjenost čudoredne važnosti i djelotvornosti u odnosu na onoga koga se poštuje.²

Filozofska se poteškoća poimanja *autoriteta* odnosi na njegovo opravdanje, tj. utemeljenost njegove valjanosti. Prema nekim filozofskim tvrdnjama, autoritet se temelji na naravi, tj. određena klasa ljudi ima povlasticu biti nositeljima autoriteta.³ Prema drugima autoritet ima božanski izvor pa se *autoritet* i *moć* podudaraju, a stoici drže da nositelj autoriteta nije *moć*, nego *pravo* obnašanja, koje proizlazi iz suglasnosti i volje onih nad kojima ih izvršava.⁴

Kada se autoritet pravno propisuje i podupire kaznama, onda on postaje vlast, bilo svjetovna (država) bilo duhovna (hijerarhija, vjerska zajednica). Pojam *autoriteta*, sam po sebi, ima plemenit prizvuk, a riječ *vlast* ima manje plemenit naboj.⁵ Ako nositelj autoriteta (npr. državnik) nema više ovlast onih koji su mu poslušni, pa se pokušava nametnuti nekim oblicima vlasti (nasilje, prisila, ideološka podvala, itd.), pa mu se poslušnost izražava iz straha, onda autoritet prelazi u *autoritarizam*. A autoritet se razlikuje od vlasti i nadmoći po slobodnomu i svojevolumnomu podvrgavanju pojedinca ili skupine osoba nositelju autoriteta; bez tih prirodnih uvjeta u odnosima, autoritet se pretvara u vlastodržje.

U sociološkomu su vidu *zakonitost* i *autoritet* postali istoznačnice. U tom surječju, utemeljitelj političke sociologije Max Weber (1864.-1920.), razlikuje tri vrste autoriteta:

² Usp. R. Guardini, *Etica*, Morcelliana, Brescia, 2001., str. 468-475.

³ Aristotel, *Politika*, Globus, Zagreb, 1988., st. 1332^b.

⁴ Usp. G. F., *Autorità*, u: N. Abbagnano, *Dizionario di filosofia*, UTET, Torino, 2001., str. 110-112.

⁵ Usp. M. Rush, *Politica e società*, Il Mulino, Bologna, 1998., str. 64.

tradicionalni (temelji se na trajnim vrjednotama), *karizmatiski* (temelji se na izvanrednim oznakama neke osobe) i *racionalni* (odnosi se na države suvremenoga prava, gdje se vlast ili nadmoć prihvaćaju snagom povjerenja u zakone).⁶ Sociolog Ferdinand Tönnies (1855.-1936.), smatra da je autoritet *nadmoć*, koja se vrši radi dobra slabijega ili prema njegovoj volji, razlikujući autoritet dobi, moći, mudrosti ili duha.⁷ Sociologijski gledano, autoritet se odnosi na sposobnost ustrojstva ili obnašanja vlasti u društvu ili na iznošenje određenih zamisli i dostignuća, na znanstvenomu području, na temelju ugleda.⁸ Nijedan se autoritet ne stječe silom, nego on treba biti čudoredno utemeljen, a prema ustaljenomu poimanju zahtijeva poslušnost građana, što je osobito važno ustanovnim autoritetima.

Ispravan autoritet nikada nije izrijeком usmjeren na sebe, nego prema istini, u drugomu potiče ispunjenje i ostvarenje u slobodi.⁹ Ima osobito važnu ulogu u društvenomu životu, kao odgojno sredstvo, kojim se djecu i mladež vodi k zrelosti i samostalnosti. Stoga se autoritet ne smije omalovažavati, niti biti predmetom koristoljublja, ne smije biti samo samovolja, niti postati svrhom samomu sebi, a ni sredstvom za osobnu dobit i promidžbu, nego služi za izgradnju drugih i zajedničku dobrobit. Međutim, u poslijemodernomu društvu,¹⁰ nameće se "diktatura relativizma", koja raslojava sve društvene vrjednote pa tako i čudorednu ulogu autoriteta, što vodi padu kakvoće društvenih odnosa i liberalizaciji života.

⁶ Usp. M. Weber, *Economia e società*, Edizioni di Comunità, Milano, 1961., sv. I., str. 210.

⁷ Usp. F. Tönnies, *Comunità e società*, Edizioni di Comunità, Milano, 1963., str. 56.

⁸ Usp. G. Rovati, *La dimensione della politica*, u: P. Donati, *Lezioni di sociologia*, CEDAM, Padova, 1998., str. 251-255.

⁹ Usp. K. Rahner, *Sluge Kristove*, Vrelo života, Sarajevo, 1978., str. 78.

¹⁰ Kongregacija za kler, *Prezbiter – navjesticitelj Riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskoga trećeg tisućljeća* (19. III. 1999.), KS, Zagreb, 1999., I. poglavlje, br. 1.

1.2. Vlast i moć

Vlast i moć jesu središnji sociološki pojmovi i oduvijek su predmet društveno-političkih rasprava. Pojam *vlasti* često se povezuje s pojmom moći, autoriteta, častoljubivosti, sile, nadmoći, nadzora, utjecaja, vodstva, itd. Također se povezuje s pojmovima vrjednotama, odlukama, izborima, međuljudskim odnosima, društvenim poredcima, a govor o vlasti znači govor o različitim društvenim sustavima. Povezanost vlasti sa spomenutim pojmovima, koji su međusobno suprotni, nije lako razgraničiti.

Katekizam Katoličke Crkve uči da se “vlašću naziva ono svojstvo kojim određene osobe ili ustanove proglašavaju zakone i ljudima izdaju naređenja očekujući od njih poslušnost.”¹¹ Svakoј ljudskoj zajednici treba vlast radi njezina jedinstva, jer vlast nalazi svoj temelj u ljudskoj naravi i postoji radi *općega dobra*¹² te upravlja, ne slijepo, nego kao čudoredna moć, a građani su tada u savjesti obvezatni na poslušnost. Vlast koju traži čudorednost, dolazi od Boga (Rim 13, 1-5) i kao takva upućuje na red koji je Bog postavio. Oblik vlasti prepušten je slobodnoj volji građana, ali vlast koja se protivi naravnomu zakonu i temeljnim pravima osobe, ne može ostvariti zajedničko dobro.¹³ Nositelji svake vlasti primaju ugled, ali govor o vlasti upućuje na odgovornost i slobodu.

Svaka je vlast izložena krhkosti i ranjivosti, od čega trpi ljudska sloboda. Povijest poznaje osobne i zajedničke načine zlorabe vlasti, a očituju se u različitim oblicima nasilja. Oblikuju se novi oblici izopačene vlasti, a najpodmuklija i zabrinjavajuća je ona koja promiče neodgovornost vlasti i krije se u bezimenosti pa izokreće smisao slobode i teži bitno proizvesti tajne i neodgovorne učinke. Takva je vlast sklona spletkama, a društvo u kojemu osoba gubi na važnosti, samo

¹¹ Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve* (KKC), Zagreb, 1994., br. 1897.

¹² Usp. KKC, br. 1905-1912. Drugi vatikanski koncil, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* (GS), KS, Zagreb, 72008., br. 26. i 74.

¹³ Usp. GS, 73-74.

sebe urušava i počinovniči.¹⁴ Inače, obnašanjem vlasti koja služi Bogu i bližnjemu, čovjek postaje dionik slave i proslavlja Boga; ali ako se zlorabi, onda se otuđuje i kvari pa postaje bešćutna i ugnjetavajuća.¹⁵

Prema gotovo klasičnoj definiciji Maxa Webera, vlast znači bilo koju mogućnost ostvarenja svoje volje u određenim društvenim okolnostima, unatoč otporima, bez obzira na čemu se temelji ta mogućnost.¹⁶ Ta se mogućnost može temeljiti na posjedu ili na moći da pokrene različita gospodarstvena, politička, kulturna, vojna i druga sredstva; pa i mogućnost uporabe sile u krajnjim slučajevima, prijetnjama i prisilama, jedno je od svojstava vlasti. U tako, veoma općenito, shvaćanje vlasti i moći mogu se uvrstiti različiti oblici nasilja, a temeljno pitanje ljudske slobode ostvaruje se u odnosu na slobodu drugoga.¹⁷ Veoma važno sredstvo vlasti jest *legitimitet*, tj. zakonsko pravo nositelja vlasti da zapovijedaju podređenima.¹⁸

U sociologijskomu pogledu rasprave i pitanja o vlasti, često se svode na tvrdnje da obnašanje vlasti zavisi o tomu *kako* se ona obnaša, tj. na čemu netko temelji svoju vlast. Vlast se obično povezuje s *moći*, a može se temeljiti i na različitim zalihama kao što su: bogatstvo, društveni položaj, gospodarstvo, poznanstvo, karizma, kultura, autoritet, itd. Može imati i različite oblike kao: *prisilu, utjecaj i nadzor*. *Prisila* u sebi ne sadržava samo upotrebu ili prijetnju nego i ucjenu, prisilu, oduzimanje vlasništva, zapljenu imovine. *Utjecaj* ne

¹⁴ Usp. S. Lanza, *Convertire Giona*, OCD, Roma, 2005., str. 66-67.

¹⁵ Usp. B. Häring, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, KS, Zagreb, 1986., sv. III., 497-502. Benedikt XVI., *Homilija na svečanoj misi ustoličenja za Papu u Vatikanu* (24. IV. 2005.): "Ima onih koji, zaključivši da je 'Bog mrtav', sami sebe postavljaju za 'boga' smatrajući sebe jedinim tvorcem svoje sudbine, apsolutnim vlasnikom svijeta. ... Kad se ljudi proglašavaju apsolutnim vlasnicima sebe samih i jedinim gospodarima svega stvorenoga, mogu li doista izgraditi društvo u kojem će vladati sloboda, pravda i mir? Ne događa li se zapravo – kako to naveliko dokazuju svakodnevne vijesti – da se širi samovolja vlasti, sebični interesi, nepravda i izrabljivanje, nasilje u svim oblicima?", u: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=77643>.

¹⁶ Usp. M. Weber, *Economia e società*, nav. dj., sv. I., str. 51.

¹⁷ Usp. Ivan Pavao II., *Enciklika Centesimus annus*, (1. V. 1991.), KS, Zagreb, 1991., br. 44.

¹⁸ Usp. M. Weber, *Economia e società*, nav. dj., sv. II., str. 245 ss.

uključuje samo razumsko uvjeravanje, poštovanje i uslužnost, nego i podmićivanje, a *nadzor* sadržava priznanje, iz bilo kojih razloga, da oni koji nastoje obnašati vlast, imaju i sredstva za to. Vlast se može uzeti i obnašati radi osobnih ili zajedničkih ciljeva, radi političkih, gospodarstvenih ili pristranih razloga.¹⁹

Ondje gdje se težište obnašanja vlasti svodi na osobne prohibitke, vlast postaje gospodarenje (*dominacija*), tj. mogućnost isposlovanja poslušnosti kod određenih osoba, zapovijedu, koja bi imala osobit sadržaj. Ako se obnašanje vlasti zlorabi, koristeći se gospodarstvenim dobrima ili kulturnim vrijednostima, za nagrade ili kazne podanika, vlast se olako može pretvoriti u potplatu i podmićivanje, a autoritet u zlorababu. Vlast ima svoje blagodati, ali i cijenu, zbog onih koji su uvučeni s obiju strana odnosa vlasti, privlači pozornost poštovanja i ugleda, ali prezira i odbojnosti. Po svojoj naravi, trebala bi biti u službi dobrobiti svih, a ne u službi vladavine moćnika, koji izrabljuju podčinjene slojeve ljudi. No, vlast je po svojoj unutarnjoj zakonitosti i zbog zamamnosti i nezasitnosti koju može izazvati, bez obzira radi li se o svjetovnoj ili vjerskoj, sklona širenju moći, kako bi sve i svakoga podčinila svojoj moći, kojom je sklona prijeći granice. Jer "logika je vlasti da želi više vlasti, da se čuva, očuva, sklapa kompromise i, u riskantnim slučajevima, da pravi ustupke samo da bi preživjela".²⁰ Od nositelja vlasti se očekuje uljudbeno i otmjeno, ćudoredno utemeljeno i uzorno ponašanje, u skladu sa službom koja se obnaša produbljujući ugled.

2. IZVOR CRKVENOGA SHVAĆANJA AUTORITETA I VLASTI

Sa sociološkoga stajališta *vlasti i autoritet* izviru iz zemaljske ukorijenjenosti i usmjeruju se samo na društveni ustroj i odnos stvari i osobâ. *Vlast i autoritet* u kršćanstvu temelje se na Isusu Kristu, čiji autoritet i vlast proizlaze iz sinovskoga

¹⁹ Usp. M. Rush, *Politica e società*, nav. dj., str. 55-62. R. Strassoldo, *Potere*, u: F. Demarchi, A. Ellena, B. Cattarinussi, (ur.), *Nuovo dizionario di sociologia*, San Paolo, Cinisello Balsamo (Milano), ³1994., 1536-1551.

²⁰ L. Boff, *Crkva, karizma i vlast*, Stvarnost, Zagreb, 1982., str. 78.

odnosa i poslušnosti Ocu i iz njegova dosljedno primjernoga odnosa prema učenicima, a usmjereni su na onostranost.

2.1. *Autoritet i vlast Isusa Krista*

Riječi *vlast* i *autoritet* stvaraju određenu zbrku,²¹ jer kada ih se čuje, odmah se misli na državnu vlast i njezine nositelje pa smo skloni i vlast u Crkvi suditi prema svjetovnomu obliku. Kad se radi o vlasti u odnosu na Isusa, tako su uglavnom razmišljali i njegovi suvremenici. U današnjemu se crkvenomu govoru koristi riječ *hijerarhija* za nositelje crkvene vlasti i autoriteta. Međutim, taj se pojam ne spominje u Novomu zavjetu, nego se susreće izraz ἐξουσία, a znači dopuštenje, moć, vlast, ugled, sloboda, pravo, punomoć, kojemu Isus daje posve drugi smisao. U skladu s tim, *autoritet* bi značio izvršenje određenoga naloga na temelju punomoći. Riječ ἐξουσία Isus rabi, između ostaloga, kada učenicima daje vlast za izgradnju njegova otajstvenoga tijela (2 Kor 10,8 i 13,10), te kada im daje *moć* i *vlast* nad zlodusima (Mt 10,1; Mk 3,15 i 6,7; Lk 9,1 i 10,19). Isusu, koji učenike uči "kao onaj koji ima vlast (ἐξουσία)" (Mk 1,22), Otac nebeski, koji pokazuje svoj autoritet *gestis verbisque*, 'daje svu vlast (ἐξουσία) na nebu i na zemlji' (Mt 28,18).

Nakon uskrsnuća, Isus tom vlašću (ἐξουσία) šalje apostole da krste sve narode u ime trojedinoga Boga (Mt 28,19), propovijeda i otpušta grijeha (Mt 9,2.6; Mk 2,7.10), liječi bolesnike (Mt 8,8), pokoravaju mu se prirodne sile (Mk 4,41), izgoni zle duhove (Mt 10,1). Stoga i ne čudi što se Židovima, koji su uznemireni Kristovom pojavom i njegovim postupcima, nameće sržno pitanje: "Kojom vlašću (ἐξουσία) to čini?" (Mt 21,23). Tako su se pitali Židovi zaneseni političkim značenjem vlasti. Međutim, Isus se svojom vlasti ne koristi kao kraljevi, koji gospodare svojim narodima, i vlastodršci, koji se nazivaju dobrotvorima (Lk 22,25), nego među svojim učenicima nastupa kao *sluga* (Iv 13,1-17), bitno preobražava vlast. S druge strane,

²¹ Usp. D. Berković, *Crkva i Biblija u kontekstu korelativnih odnosa vlasti i autoriteta*, Kairos, I (2007.), 1., str. 109.

Sotona se hvali političkom vlašću i slavom nad svijetom. Predlaže Isusu da on bude nositelj te vlasti (Lk 4,5-7). No, Sotonina je vlast ugrožena (Lk 10,18) i kratkotrajna (Lk 22,53), Otac je sve predao Isusu (Lk 10,22), a onima koji, kao i učenici, ustraju, Isus u baštinu predaje kraljevstvo koje mu je predao Otac (Lk 22,29). Isus priznaje ovlasti koje pripadaju zemaljskoj vlasti (Mt 22,21), ali upozorava na nepravdu nositelja te vlasti (Lk 13,32) i upućuje učenike da je bit njihove moći i vlasti služenje (διακονία), a ne gospodarenje (κατακυριεύω) (Mt 20, 24-27).²²

Isus ima autoritet i pokazuje ga usklađenošću riječi i djela te je njegov autoritet punina spasenja. No, nije se pozivao na svoju moć niti se brinuo za zakonitost, niti se njome isprazno hvalio, nego je nastojao razgovarati s ljudskom slobodom. On utječe autoritetom slobode i ljubavi te opunomoćuje ljude da žive u toj slobodi. Isus, koji je postao žrtva opijenosti ljudskom vlasti, upozorava Pilata na ograničenost njegove vlasti (Lk 19,11) i naglašava da njegovo kraljevstvo nije od ovoga svijeta (Iv 18,36). K tomu, Božja moć, snaga Svetoga Duha, temelj je apostolske vjere. Sv. Pavao tvrdi da njegovo propovijedanje nije u uvjerljivim riječima “nego u pokazivanju Duha i snage da se vjera vaša ne temelji na mudrosti ljudskoj, nego na snazi Božjoj”. (1 Kor 2,5).

2.2. Vlast i autoritet apostola i Crkve

Isus Krist se, o čijemu autoritetu “svjedoče proroci” (Dj 10,43) predstavlja kao Dobri pastir (Iv 10,11). Izabrao je dvanaesticu apostola (Lk 6,13-16), i, šaljući ih propovijedati Radosnu vijest, povjerio im je svoju vlast (ἐξουσία): “Tko vas sluša, mene sluša” (Lk 10,16 sl.; Lk 10,19; Mk 3,14-15). Prema tomu, apostolska vlast i autoritet proizlaze iz poslanja, tj. iz službe koja im je povjerena, a oni su ‘službenici i pastiri’ i

²² Usp. K. Scholtissek, *Autorität*, u: Lexikon für Theologie und Kirche, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2003., I. Band, 1299-1300. G. Alberigo, *Autorità e potere*, u: G. Barbaglio – S. Dianich, *Nuovo dizionario di teologia*, San Paolo, Cinisello Balsamo (Milano), ⁸2000., str. 79-94.

postali su klica i "ishodište svete hijerarhije".²³ Međutim, da ne bi došlo do dvojbe u čemu se sastoji ta vlast, Isus ih je poučio i, opravši im noge, pokazao im je primjerom da obnašati vlast (ἐξουσία) znači ponizno služiti (Mk 9,35-37; Lk 22,24-27; Iv 13,1-17).

Da su se apostoli tako ponašali, svjedoči sv. Pavao u Prvoj poslanici Solunjanima (2,6-7): "Niti smo od ljudi iskali slavu – ni od vas, ni od drugih – premda smo se mogli nametnuti kao Kristovi apostoli. Ali bili smo među vama nježni kao majka što hrani i njeguje svoju djecu." Apostoli ne naviještaju sami od sebe, nego primljenom snagom od Duha Svetoga (Mt 10,20), koji ih vodi svojim autoritetom (Dj 16,6-7). Sv. Pavao, upozorujući efeške starješine, tvrdi da Duh Sveti ustanovljuje upravitelje Crkve Božje: "Pazite na sebe i na sve stado u kojem vas Duh Sveti postavi nadglednicima, da pasete Crkvu Božju koju steče krvlju svojom." (Dj 20,28). Osim što svojom službom imaju ugled, ipak je autoritet apostola potvrđen utoliko koliko su istinski svjedoci navještaja evanđelja, križa i uskrsnuća (Dj 4,33).

Novost obnašanja vlasti (ἐξουσία) je u tomu što se ona ne odnosi na društveno-politički poredak nego na izričito upravljanje Crkvom i autoritet i vlast, kojima apostoli čine, nije vrijednost u sebi, nego bitno ovisi o svjedočanstvu Isusa Krista, koje učenici prihvaćaju snagom Duha Svetoga.²⁴ Upravo je vjerodostojnost svjedočenja temelj priznanja i prihvaćanja autoriteta, jer Isus je "tu vlast, sigurno i na prvom mjestu, imao zbog svoga božanskog podrijetla, ali također, u očima naroda, zbog svoga istinskog, svetog i savršenoga načina djelovanja."²⁵

Krist hoće da Crkva radi do konačnoga svršetka svijeta, a time hoće da se služba apostola nastavlja u zajednici, u Crkvi. Tako su ga razumjeli apostoli, pa su u osnovanim crkvenim zajednicama postavljali predstojnike, na koje su prenosili vlast upravljanja zajednicom. To se hijerarhijsko ustrojstvo prve Crkve vidi u pastoralnim poslanicama. U Prvoj poslanici

²³ Drugi vatikanski koncil, Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad gentes*, 5.

²⁴ Usp. K. Rahner, *Temelji kršćanske vjere: uvod u pojam kršćanstva*, Ex libris, Rijeka, 2007., str. 461-462.

²⁵ Kongregacija za kler, *Prezbiter – naujestitelj Riječi...*, I. poglavlje, 2.

Timoteju stoji da su već u prvoj Crkvi bile službe, na temelju čijega su autoriteta i vlasti postupali *starješine* (πρεσβύτεροι) (5,17 ss), *đakoni* (διάκονοι) (3,8-13) i *nadglednici* (ἐπίσκοποι), (3,1-7). Premda njihova mjerodavnost tada nije bila strogo odijeljena, ipak, Isus je, dajući apostolu Petru “ključeve kraljevstva nebeskoga“ (Mt 16,19) predao osobitu vlast, koja označava čast i vlast upravljanja Crkvom.²⁶ Nijedna zajednica nije mogla sama postaviti duhovne vođe, jer je duhovna vlast mogla doći samo od apostola.

Apostoli Petar (1 Pt 5, 1-5) i osobito Pavao, u svojim pastoralnim poslanicama Titu (1,5-9) i Timoteju, pišu kako se *pastiri* trebaju ponašati. No, autoritet pastira nije naredbodavan, nego je snaga duhovnoga ugleda. Inače, službe nemaju smisao osim u zajednici i za zajednicu, pa nositelji apostolskoga autoriteta i vlasti ne sadržavaju povlastice ni odvajanja. Štoviše, hrane se živom vjerom da bi služili vjernicima, jer Isus, svojom ovlašću i poslanjem, pastirsku službu uvijek obnaša u vjerničkoj zajednici.

3. BOGOSLOVNO-PASTORALNA PROSUDBA VLASTI I AUTORITETA

Kristološki oblik vlasti (ἐξουσία), koji je bitno prožet služenjem (διάκονοι), od početka je duboko ugrađen u crkveno tkivo. To ne znači da je u svim povijesnim okolnostima tako i bila shvaćena u svijesti i životu nositelja crkvene vlasti. Bez obzira na povijesne naslage i primjese, današnje doba čezne da se u društveno-uljudbenim i pastoralnim pothvatima očituje evanđeoska istina. Stoga se na vlast u Crkvi ne smije gledati sa stajališta ljudske vlasti. Bogoslovno-pastoralno pitanje je, međutim, kako danas vlast (ἐξουσία) odvojiti od svjetovnih natruha i posadašnjiti je?

²⁶ Usp. KKC, br. 553. M. Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, KS, Zagreb, 1976., str. 253-272.

3.1. Narav autoriteta i vlasti u kršćanskomu duhu

Isus Krist u razgovoru sa Zebedejevim sinovima očituje narav svojega poslanja, rekavši da “Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj dade kao otkupninu za mnoge” (Mk 10,45). Služenje je svojstvo Dobroga pastira. Radi se o pastoralnomu činu, jer je način na koji Bog želi obnašati svoju *moć*, *služenje* drugima, osobito nemoćnima, pa tako pomiruje ono što se čini neizvedivim. Novoustanovljeno se svećeništvo ne iscrpljuje u bogoslužnomu slavju uobičajenoga hramskog bogoštovlja, nego produbljuje svoje posvećenje i služenje “da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine” (1 Tim 2,4). U tomu smislu ustanovljuje *ministerium*, što prvotno označuje *službu*.

Osobitost kršćanskoga poimanja vlasti, na temelju Isusova stava (Mk 10,41-45), može se promatrati niječno i potvrdno. U niječnomu pristupu vlast ne obnašaju kao *gospodari naroda*. Stoga treba paziti da vlast učenika ne poprimi oblik koji teži poistovjećivanju vlasti i gospodarenja²⁷ (*dominatio*). Isus je taj odnos sasvim jasno postavio, tj. vlast se može obnašati bez gospodarenja, koje je povezano s prisilom i nasiljem. On smjera na vladanje, koje se pojavljuje među svjetskim *velikašima* (μεγάλοι), za koje obnašanje vlasti znači gospodarenje (*dominatio*) i iskorištavanje drugih. Takav odnos narušava život drugih. Iz Isusova je stava isključen svaki oblik prisile i nameta, koji svijet koristi.²⁸

U potvrdnomu je smislu Isus označio *vlast* i *velikaše* ne kao one kojima služe nego koji služe (Mk 10,45), preobličujući vlast u čin nesebične ljubavi prema drugima, pa nijedan oblik svjetovne vlasti ne smije u crkvenoj zajednici zasjeniti služenje. Bez toga preokreta nema ispravnoga nasljedovanja, jer su učenici dosljedni samo ako u svijetu nastavljaju Kristove

²⁷ U Novomu se zavjetu, u Mk 10,42 za glagol *gospodariti* (*dominare*), rabi grč. glagol *κατεζουσιάζω*, a on znači upotrijebiti vlast protiv nekoga, usp. D. J. Harrington, *Il vangelo secondo Marco*, u: E. R. Brown, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy (ur.), *Nuovo grande commentario biblico*, Queriniana, Brescia, 2002., 41-67.

²⁸ Usp. P. Asolan, *Il pastore in una Chiesa sinodale*, Editrice San Liberale, Treviso, 2005., str. 82-87.

čine.²⁹ Samo ničim opterećena i posve slobodna Isusova ljubav osvaja nov način obnašanja vlasti. U surječju s tim, onaj koji preuzima pastoralno vodstvo zajednice treba živjeti slobodnu i nesebičnu ljubav, koja je otporna na *prestíž* i *dominaciju*, tj. utkati svoju snagu u smisao križa. Jer “autoritet toga vodstva izvire iz apostolskog naviještanja i apostolskog svjedočanstva vjere, a preko toga se neposredno nadovezuje na proslavljenoga Gospodina. Radi se, dakle, o *sadržajno* omeđenom i normativnom autoritetu, a ne o nekom *čisto* formalnom autoritetu, koji bi se kasnije na temelju jurisdikcije mogao naprosto autoritativno nametnuti”.³⁰ U razmatranju o svećeništvu Karl Rahner (1904.-1984.) drži da nositelji pastirske službe “moraju stalno učiti suobličavanje Kristu, onome koji, premda je bio Gospodin, kao rob oprao noge svojim učenicima (Iv 13,2-18); oni moraju ne samo riječima, nego djelima znati da njihova ovlast nije vlast, nego ponizno služenje i služba po Kristovu uzoru (Mk 10,42-45), koji nije sebi ugađao (Rim 15,3)”.³¹

3.2. Teologija crkvene ili duhovne vlasti

Kao što je Otac, praizvor svake vlasti, poslao Isusa, tako Isus, tom vlašću (ἐξουσία), pridružuje apostole svomu poslanju³² i šalje ih (Iv 20,21), i “na temelju apostola” (Ef 2,20) ustanovljuje Crkvu te po njemu svi vjernici čine kraljevsko svećenstvo. Međutim, Isus je među tim vjernicima “postavio neke da budu službenici, da u društvu vjernika posjeduju svetu vlast reda da prikazuju žrtvu i da opraštaju grijeha te da za ljude javno obavljaju svećeničku službu u Kristovo ime”.³³ Oni postaju Kristovi pravi predstavnici i glasnici (Lk 10,16) te označuju svoje poslanje sudioništvom u njejoj

²⁹ Usp. Hans Urs von Balthasar, *Mysterium Paschale*, KS, Zagreb, 1993., str. 193.

³⁰ E. Schillebeeckx, *Teologija službe u Crkvi*, Svesci, 19-20 (1971.), str. 30.

³¹ K. Rahner, *Sluge Kristove*, nav. dj., str. 90.

³² Usp. KKC, br. 857-860.

³³ Drugi vatikanski koncil, Dekret o službi i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis*, 2.

posvetiteljskoj, učiteljskoj i pastirskoj vlasti. Krist je preko apostola učinio dionicima svoga posvećenja i poslanja njihove nasljednike biskupe, čiji su suradnici u nižemu stupnju svetoga reda prezbiteri i đakoni.³⁴

Crkvena služba, koju je Bog ustanovio, obnaša se u dvama stupnjevima otajstvenoga sudjelovanja u Kristovu svećeništvu: *biskupstvu* i *prezbiteratu*, a na nižemu je stupnju hijerarhije đakoniat, njima na pomoć i služenje. Nositelji pastirske službe sakramentom reda primaju autoritet i svetu vlast (*potestas sacra*), koju obnašaju i izvršavaju *in persona Christi Capitis*.³⁵ Radi se o apostolskomu poslanju, koje Isus i danas povjerava *pastirima*, a u Svetomu je pismu jasno označeno kao pravo služenje (*ministerium*) i duhovna briga za zajednicu vjernika. Otajstveno svećeništvo je *hijerarhijsko*, u smislu povezanosti sa službom i vlašću izgrađivanja i upravljanja (*potestas regendi*) svećeničkim narodom, pa je stoga *ministerijalno*.³⁶ Biti pastoralne službe službujućega (*ministerijalnoga*) svećeništva kao *pastirstvo* (biskup i svećenik), pripadaju *munus docendi, sanctificandi et regendi*. Ovdje treba razlikovati značenje izraza *munus* (zadaca, dužnost, rad kao obveza) i *potestas* (vlast). Smisao izraza *potestas*, o kojem se ovdje govori, ne smije se svesti na značenje u pravnomu smislu,³⁷ jer pravo kao *vlast* i pretpostavlja *ontološku odrednicu* svetoga reda, koju *Lumen gentium* (18. i 21.) naziva *munus*, a ne tiče se samo službe upravljanja nego poučavanja i posvećivanja, premda, 'upravna vlast' pomaže *pastirima* pri uspostavi pastoralnih struktura i usklađenosti pastorala. U svakome slučaju, s bogoslovno-pastoralnoga vida, posve je jasno da *ežovsía* i *potestas* ne znače gospodarenje, zapovijedanje ili formalno uživanje ugleda, nego *officium, munus, servitium, diakonía, ministerium*. Njihovu

³⁴ Usp. PO, 2. Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* (LG), 28.

³⁵ Usp. LG, 10. KKC, 1551. Ivan Pavao II., *Christifideles laici* (CL), (30. XII. 1988.), KS, Zagreb, 21997., 22.

³⁶ Usp. LG, 24. M. Valković, *Vlast u Crkvi kao služenje*, Bogoslovska smotra, 36 (1966.), str. 353-361. A. Montan, *Il diritto nella vita e nella missione della Chiesa*, EDB, Bologna, 2001., str. 165-171.

³⁷ Usp. Y. Congar, *Ministeri e comunione ecclesiale*, EDB, Bologna, 1973., str. 168.

povezanost zgodno je opisao papa Ivan Pavao II. rekavši da pastir “mora služiti vladajući i vladati služeći”.³⁸ Sudioništvo u trostrukoj *munus Christi* i ucijepljenost u otajstvo Crkve obvezuje i osposobljuje *pastire* za pastoral.

3.3. Trostruka služba i oblikovanje pastoralnoga rada

Nositelj pastirske službe i njezina autoriteta i vlasti je *pastir*, zaređeni službenik, čije je svojstvo služba *naučavanja, posvećivanja i upravljanja*. Međutim, nameće nam se pitanje: tko je nositelj pastoralnoga rada? Kako je osmišljen pastoralni rad u današnjim društveno-kulturnim okolnostima, kakav je pastoralni oblik na snazi, odnosno može li se ἐξουσία, u tom surječju, na prikladan način, na temelju *tria munera*, obnašati u pastoralu?

Da bi nam stvari bile jasnije, treba se osvrnuti na obnašanje pastoralne službe tijekom povijesti, osobito u doba moderne, kada se bogoslovno-pastoralna misao počela nešto ozbiljnije baviti poimanjem trostruke kristološke službe.

Taj *trinomij* bitno označuje Krista i pastoralne službenike, a i vjernike, koji su sakramentom krštenja ucijepljeni u Krista, odnosno izražava *konstitutivnu kakvoću crkvenoga poziva*. Međutim, nakon Tridentskoga sabora (1545.-1563.), uzima se za oblikovanje osobe i poslanje pastira, osobito župnika, kojemu su bile dodijeljene tri temeljne *vlasti (potestas)*: *magisterium verbi, ministerium gratiae, regimen animarum*. Taj se *trinomij*, pod utjecajem protestantskoga bogoslovlja, polovinom XX. stoljeća, odnosio i na vjernike laike, kada se počelo vrjednovati opće svećeništvo, ali nije se govorilo o *magisterium verbi*, nego o katehetskomu odgoju, ni o *ministerium gratiae*, nego o sudjelovanju u bogoslužju, niti o *regimen animarum*, nego o dobrotvornomu životu. Prema tomu, pastoralni se rad temeljio na trostrukoj kristološkoj odrednici, koja će se poslije koristiti izrazima: *kateheza, sakramenti i karitas*. To znači da je nositelj pastoralnoga rada bio samo *pastir*, a vjernici laici bili su uglavnom podložni. Taj je duh dugo oblikovao pastoralnu

³⁸ Ivan Pavao II., *Ustanite hajdemo!*, Verbum, Split, 2004., str. 42.

svijest i način rada pastira i vjernika laika, što je produbilo klerikalni oblik pastorala i autoritativni način obnašanja vlasti (ἐξουσία).³⁹

Pod pritiskom nezaustavljivoga napretka moderne, *societas christiana* se smanjila, pa je oslabljenost poistovjećenosti crkvenoga i društvenoga života zahtijevala da Crkva odredi sebe i svoju nazočnost u društvu. Osobito je bilo važno odgovoriti na pitanje u čemu se sastoji pastoralni rad. Društvene okolnosti sve prodornije *diferencijacije* i posvjetovnja tražile su temeljitu obnovu i uvjerljivi preustroj cjelovitoga pastorala. Tridentiski pothvat obnove pastorala bio je odvažan i prilično prikladan odgovor na društveno-kulturne zahtjeve, koji su vjeru svodili na *privatnost*, a ulogu Crkve smatrali pripomoću društvu. Sve je to postupno pridonosilo udaljivanju pastorala iz svakodnevnoga života ljudi pa je pastoral bio u opasnosti svođenja na skup djela u župnim zgradama. Takav je vid pastorala učinkovit u *homogenomu* društvu, a za vrijeme komunističkoga zlosilja bio je bitno ograničen, što je zaustavilo produbljenost crkvene svijesti.

U poslijemoderno doba sve veće razlike između kulture i vjere, doba preoblikovanja slobode u samovolju, izričite promidžbe autonomije osoba u neovisnosti od Stvoritelja i odnosa s drugima, što pridonosi širenju subjektivizma i relativizma, nužno je upitati se je li uobičajeni pastoral prikladan odgovor na nov društveni poredak i kakav je ugled vjere i Crkve u takvu društvu? U surječju s tim papa je Ivan Pavao II. tvrdio da je uobičajeni pastoral, pred zahtjevima *nove evangelizacije*, ušao u prijepor.⁴⁰ Pothvat *nove evangelizacije* pokazuje da se redoviti pastoral, koji se sučeljuje s postmodernizmom, ne može ograničiti na redovite pastoralne okvire.

Naime, u poslijemodernomu društvu *dramatične antropologije*, tj. trostruke *suprotne napetosti*, koju čovjek proživljuje: duša/tijelo, muškarac/žena i osoba/društvo, a koja želi

³⁹ Usp. A. Čondić, *Župni pastoralni rad pred izazovima pluralnoga društva*, u: N. A. Ančić (ur.), *Na granicama riječi. Zbornik u čast mons. Drage Šimundže*, CuS, Split, 2005., str. 503-513.

⁴⁰ Usp. Ivan Pavao II., *Apostolsko pismo Novo millennio ineunte* (6. I. 2001.), KS, Zagreb, 2001., 40.

oblikovati ljudski život, zaokupljeni smo načinom pastoralnoga rada. Radi se o društvenoj individualiziranoj pozornici na kojoj je, pred nasrtajima *profanoga*,⁴¹ potisnuta odrednica svetoga, a vjera se prihvaća kao služba koja u društvu vrijedi kao uslužna. Ako raščlanimo tu antropologiju, koja je svojstvena poslijemodernomu promišljanju života, onda se pastoralni rad, kao takav, ne može više ustrojavati, počevši od klasičnoga *trinomija*, nego od važnih spomenutih *antropoloških suprotnosti*.

U prikladnoj postavci pastoralnoga rada treba znati razlikovati što služi izgradnji unutarnjega života zajednice (*ad intra* – odgoj i izobrazba vjernika u smislu *sinodalnosti*, izgradnja zajedništva i duhovnoga vodstva) i pothvate koji se koriste *ad extra*, tj. odnose se na evangelizaciju, nazočnost i rad Crkve u društvu. *Trinomij*, riječ-bogoštovlje-karitas, ne obuhvaća cjelovitu sliku pastoralu, jer je gotovo posve usmjeren *ad intra*, što osiromašuje ulogu Crkve u društvu i usporava rad na drugim pastoralnim područjima, u koja bi trebalo ugraditi *trinomij* i *vlast* (ἔξουσία). Bogoslovno-pastoralna prosudba upućuje na veoma važna ljudska područja: brak i obitelj, s unutarnjim rastom i odgojem djece, područje društvenoga života i rada, područje zdravlja i slobodnoga vremena, itd. To su područja koja se istodobno odnose na čovjekov život i na život vjernika, a koja nisu dovoljno zaživjela u pastoralu, a teško ih je ostvariti redovitim pastoralnim pristupom. Ta činjenica potiče neodgodivu obnovu pastoralu kroz *svetost* i *zajedništvo*, ali ne bez sustavnoga programiranja, jer je opasnost da se pastoralni pothvati improviziraju i gomilaju, čime bi se opteretio pastoral.

Nije dovoljno načelno shvatiti pastoral kao *služenje* i oblikovati ga prema *tria munera*, radi bogoslovnoga pokrića, a sve drugo prepustiti nesuvislosti. Osim toga, takav pristup otuđuje vjernike laike iz pastoralu, što je nedopustivo, jer je nositelj pastoralu cijela zajednica predvođena pastinom; u suprotnomu, pastoral postaje uslužna a u društvu neprepoznata stanica. Ako se pastoral ne počne sustavno pretresati i ako se ne počne tražiti način prikladnoga osmišljavanja *vlasti* (ἔξουσία), pitanje je, kada ustaljeni okviri popuste, što će i tko će ostati?

⁴¹ Usp. G. Fragnière, *La religione e il potere*, EDB, Bologna, 2008., str. 28-33.

3.4. Kristov službenik i pastoralna odgovornost

Poslanje Crkve ostvaruje se u suradnji pastirâ i vjernikâ laika pa treba promicati i službe koje se temelje u drugim sakramentima. Međutim, ovdje ipak govorim o pastoralnoj odgovornosti nositelja autoriteta i vlasti, koji je “po sakramentalnom posvećenju, suobličen Isusu Kristu, koji je Glava i Pastir Crkve, te prima u uzdarje onu ‘duhovnu moć’ koja znači sudjelovanje na vrhovnoj vlasti kojom Isus Krist, po svom Duhu, vodi Crkvu.”⁴² Obnašanje svete vlasti (*hijerarhija*) nije samovolja, nego svjedočenje Božje volje.

S jedne strane su neodvojivo prožete tri službe (*triplex munus*), koje na razini izvršavanja izražavaju pastirsku službu (*munus pastorale*), po svojoj naravi su *kristološki* dostojanstvene (*autoritet*) i imaju vlast (ἐξουσία), a s druge su njezini nositelji, koji preuzimaju odgovornost njezina obnašanja u pastoralnoj službi ‘raspirujući dar Božje milosti’ (2 Tim 1,6; 1 Tim 4,14-16). Pastirska služba nije samo *ugled* nego i *služenje*, a poniznim služenjem raste osobni i crkveni ugled.

Nositelj pastirske službe može svojom osobnošću produbiti važnost *autoriteta* i *vlasti*, a može ih svojim nezrelim i neodgovornim ponašanjem zlorabiti i poljuljati ugled službe. Stoga mu proučavanje tajne *utjelovljenja* i *kenose* pomaže da, nadilazeći napetosti predaje i sadašnjosti, glavne pastoralne ciljeve ne zamijeni dvojakošću uzgrednih, koji mogu dovesti do pastoralne ukočenosti i zastoja rasta. Pastoralna odgovornost zahtijeva postupno postizanje unutarjnega jedinstva i pomaže “nadvladati napast da vlastitu službu svede na samodostatni aktivizam ili na neosobno pružanje uslugâ, makar se radilo o duhovnom i svetom, ili pak na jedno činovničko opsluživanje crkvene organizacije”.⁴³

Posvješćivanje kristološke vlasti (ἐξουσία) i smisla pastoralne službe od posebnog je značenja, jer živimo u svijetu

⁴² PDV, 21. U ovomu se radu ograničujem na dublju raspravu o pastirskom poslanju u pastoralnoj službi, a o suradnji vjernikâ laikâ u pastoralnoj službi vidi: Kongregacija za kler, *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernikâ laikâ u svećeničkoj službi (Ecclesiae mysterio)*, KS, Zagreb, 1998.

⁴³ PDV, 72.

i kulturi koja ima svoje shvaćanje vlasti i autoriteta, koja uglavnom nije shvaćena kao oblik služenja, nego nametanja svojega pogleda i postizanja *individualnih* ciljeva i dobiti. Govori se o političkoj, gospodarstvenoj, *medijskoj* moći i društvenomu *prestizu*. No, vlast i autoritet crkvenih pastira druge je naravi. U tomu je vidu važna osobna izobrazba pastira na temelju kristološke vlasti (ἐξουσία), jer su ‘duhovni autoritet i vlast’ i njihov život neodvojivi i odražavaju se na pastoralni rad, pa je ispravno “živjeti svoje poslanje ‘vlasti’ u zajednici kao ‘služenje’, udaljujući se od svakoga stava nadmoći ili očitovanja vlasti koja nije uvijek i jedino opravdana pastoralnom ljubavlju”.⁴⁴ Da ne bi, u obavljanju pastoralne službe, došlo do rascjepa između službe i pastira, onda *objektivnom* posvećenju mora odgovarati *subjektivna* svetost. Jer službenik postaje znak Krista i dobiva čudorednu pouzdanost, koja je potrebna za obnašanje vlasti i radi uspješnoga utjecaja na okolinu. Inače, pastirska se služba svodi na *privatizam*, a službenik gubi vjerodostojnost i pada mu autoritet kod vjernika.

Smisao obnašanja svete vlasti i autoriteta jest sabirati vjernike u jedinstvu i pomoći im da žive po evanđeoskoj istini i svetosti kako bi se spasili. Zbog toga je od iznimnog značenja obnašanje vlasti u evanđeoskomu duhu, jer se samo tako šire pastoralni vidici, uočavaju i bistre pastoralni zahtjevi i otkriva potreba pastoralnoga pripremanja, potiče stvaralaštvo, produbljuje nužni susret s vjernicima i potiče djelotvorni rast uzajamnoga sporazumijevanja. U suprotnomu dolazi do samosvojnoga pastorala, koji, u surječju društvene pokretljivosti, *organski* oblik pastorala zamjenjuje *profesionalnim* obnašanjem vlasti (ἐξουσία) u pastoralnoj službi, što vodi k nezadovoljstvu i napetosti.

Ako duh vlasti (ἐξουσία), u svakoj pastoralnoj službi, ne zaživi u izvornomu kristološkom značenju, onda je opasnost da se službenik postavi u duhu vladanja (κατ'ουσιάζω). Zanemarivanje ispravnoga poimanja vlasti (ἐξουσία) može dovesti do pogibelji nadnaravnoga obnašanja vlasti i površnog obnašanja službe, što remeti pastoralne odnose i suradnju.

⁴⁴ PDV, 58.

Prema tomu, službenikovo je svjedočanstvo života temelj vlasti, koja se povezuje s objektivnom osnovom primljenom na ređenju. Iz takvoga shvaćanja vlasti izvire objektivni zahtjev pristajanja vjernika za istinito naučavanje, a ugled olakšava da povjeruju u poruku; u suprotnomu ona biva “mjed što ječi ili cimbal što zveči” (1 Kor 13,1). Pastoralna vlast ne bi smjela biti puki pravni čin, nego bi trebala proizlaziti iz kakvoće osobe, njegove oduhovljenosti, empatije i solidarnosti, širine pogleda, dubine znanja i mjerodavnosti. Ne mora svatko imati stručni ili karizmatički autoritet, ali treba težiti izgradnji svećeničkoga ugleda da se iz njegove osobe osjeti radost služenja, evanđeoska toplina i pastirska ljubav prema vjernicima i Crkvi. To polazište olakšava obnašanje vlasti (ἐξουσία), odnosno zbog pastirske vlasti snagom ovlasti, drugi ne trpe drskost, *dominaciju* i bešćutnost nositelja vlasti. Odgovorno obnašanje vlasti i autoriteta je đakonsko, puno uzajamnoga poštovanja i dostojanstva, a ne kao u odnosu vladar i podanik.

4. MUNUS REGENDI – PASTIRSKO VODSTVO ZAJEDNICE

Cjelokupna se pastirska služba ispravno vidi u skladu s trostrukom službom naučavanja, posvećivanja i upravljanja. Međutim, *triplex munus* ne određuje *tematsku artikulaciju operativnih područja* crkvenoga života i rada, nego ostaje valjan način za prikladno razumijevanje crkvene službe i rada, u kojima se ostvaruje karizma pastoralnoga vodstva.⁴⁵ Apostolska pobudnica *Pastores gregis* pouzdano kaže: “Te tri službe (*triplex munus*) i vlasti koje iz njih proizlaze izražavaju na razini djelovanja pastirsku službu (*munus pastorale*)...”⁴⁶

Od tih triju službi, u surječju s temom obnašanja vlasti u pastoralu, osobito je izazovna služba upravljanja (*munus regendi*), jer pastir mora voditi zajednicu i upravljati njome. Ta služba, osim otajstvene, ima i pravnu odrednicu oblikovanja struktura koje pomažu osmišljavati pastoralnu službu. U

⁴⁵ Usp. S. Lanza, *Il Vescovo pastore e guida della vita pastorale diocesana*, Lateranum, 71 (2005.), 2-3, str. 524.

⁴⁶ PG, 9.

trajnomu je izazovu da se poistovjeti sa svjetovnom vlasti. Prema tomu, bitno je pitanje *kako* u pastoralu obnašati vlast (ἐξουσία), a ne podlegnuti gospodarenju (κατζουσιάζω) (Mk 10,41-45)?

Pastirska služba upravljanja otajstveno obvezuje biskupa voditi povjerenu mu mjesnu Crkvu⁴⁷ “savjetom, uvjerenjem, primjerom, ali autoritetom i svetom vlašću”,⁴⁸ kojom može opunomoćiti svećenika da, na temelju svetoga reda, upravlja određenom zajednicom vjernika. Služba upravljanja, osim brige o pojedincima i različitim pozivima, uključuje usklađivanje darova i karizamâ, koje Duh potiče u zajednici. Tu pastirsku službu, jer je povezana sa svetim redom, ne može obnašati nitko osim pastira (biskup, svećenik), stvarno, biskupijom ili župom ne može upravljati vjernik laik, nego pastir.

4.1. Novi način pastoralnoga upravljanja i crkveno zajedništvo

S bogoslovno-pastoralnoga vida, u odnosu na pastirsku odgovornost za Crkvu, nije svejedno kako pastir upravlja mjesnom Crkvom (biskup) ili drugom povjerenom mu zajednicom (župnik), odnosno kako se *potestas regendi* obnaša, tj. je li pod utjecajem svjetovnoga, društveno-političkoga sustava vladanja ili se nadahnjuje Kristovom vlasti (ἐξουσία). Zato je važno prosuditi današnje stanje da se ne bi ponudio jučerašnji odgovor.

Do Drugoga vatikanskog sabora bile su odijeljene *potestas ordo* i *potestas iurisdictionis*, koje su tijekom povijesti često obnašane prema proizvoljnomu i svjetovnomu obliku vlasti.⁴⁹ *Potestas iurisdictionis* svojstvena je biskupu, jer je on jedini

⁴⁷ Usp. Drugi vatikanski koncil, Dekret o pastirskoj službi biskupa *Christus Dominus*, 5. i 16. PG, 42-65. O temi vlasti i poslušnosti u životu osoba posvećenoga života, usp. Congregazione per gli Istituti di Vita consacrata e le Società di Vita apostolica, *Il servizio dell'autorità e l'obbedienza*, Paoline, Roma, 2008.

⁴⁸ *LG*, 27.

⁴⁹ Usp. E. Castellucci, *Il Ministero ordinato*, Queriniana, Brescia, 2002., str. 142-146.

nositelj te vlasti u mjesnoj Crkvi. Međutim, radi se o sastavnici koja je utkana u zajednicu i za čin vlasti nužna je suradnja zajednice; to što pastir čini je *potestas*, koju mu je Krist udijelio kao *potestas regendi* i, radi učinkovitosti, ima potrebu očitovati se po pravu i pravilima.

U pastoralnim se odnosima još osjećaju tragovi upravljanja Crkvom iz prošlosti. Crkva je dugo poimana kao *društvo nejednakih (societas inaequalis)*, čime se naglašavala podjela Crkve na *kler* i na *laike*, pri tomu misleći da je *kler* djelatni, a *laikat* trpni dio pastoralnoga života Crkve. Ta se podjela, pod utjecajem preddemokratskoga društvenog uređenja, promatrala i u razinama *poglavar-podložnik*, gdje su *laici* po svomu mjestu u Crkvi *podložnici*.⁵⁰ Međutim, to je shvaćanje Drugi vatikanski sabor nadišao upozoravajući da vjernike treba *saslušati* i s njima *surađivati*, čime jasno iznosi posve drugi način odnosa u Crkvi govoreći o *istinskoj jednakosti (vera aequalitas)*.⁵¹

U surječju s tim, odnos *potestas ordinis* i *potestas iurisdictionis*, koji je stvarao tumačiteljske i stvarne napetosti, apostolska pobudnica *Pastores gregis* ispravno tumači, u svjetlu crkvenoga zajedništva: 'Življeno crkveno zajedništvo dovest će *pastira* do pastoralnoga oblika koji je sve više otvoren suradnji s drugima.'⁵² Tu se radi o novomu shvaćanju pastorala i obnašanja vlasti (ἐξουσία),⁵³ za razliku od uobičajenoga pastorala, gdje je nositelj bio pastir (*cura animarum*), a sada se težište stavlja na cijelu zajednicu.

Novi oblici upravljanja, preko kojih se ustrojava pastoralni rad u biskupiji, očituju se načinom *kružnoga toka* između osobne biskupove odgovornosti i doprinosa vjernika koji mogu dati savjetodavna tijela kao biskupijske sinode, prezbiterska vijeća, biskupijska vijeća, pastoralna vijeća, itd. Isti se uzorak odnosi na druge pastoralne strukture i na župni rad, gdje župnik suradnju s vjericima očituje u *kružnomu toku* preko

⁵⁰ Usp. T. Šagi-Bunić, *Ali drugog puta nema*, KS, Zagreb, ²1972., str. 119.

⁵¹ Usp. *LG*, 27. i 32.

⁵² Usp. *PG*, 44.

⁵³ Usp. J. Werbeck, *La Chiesa*, Queriniana, Brescia, 1998., str. 421- 434.

gospodarstvenoga i pastoralnoga župnog vijeća, što očituje uključenost mjesne Crkve u izgradnju Kristova Tijela.⁵⁴

U pastoralni *kružni tok* ulaze osobe, službe biskupijskoga ustroja: biskupijski ordinarijat, biskupijska sinoda, prezbiterialno vijeće, pastoralno biskupijsko vijeće, vijeće savjetnika, sjemenište i bogoslovija, učilišne ustanove, župe, pokreti, udruge, itd. Jer neprihvatljivo je obavljati službu upravljanja bez uzajamne suradnje s vjernicima u misionarskomu duhu i zajedništvu. Taj način obnašanja vlasti zove se *sinodalni*, jer se radi o zajedničkomu hodu i uzajamnosti izgradnje Crkve, na biskupijskoj ili na župnoj razini, a izražava crkveno zajedništvo, u kojemu dvojni oblik: naređenje/izvršenje nije moguće, jer se *sinodalni* oblik upotpunjuje između vodstva pastira te suodgovornosti i suradnje laika.

Pastoral ne dopušta samo spoznajnu postavku, nego zahtijeva i pastoralnu prosudbu, odnosno pitanje je kako smanjiti razliku između crkvene teorije i prakse. Jer, mnoge su stvari spoznajno veoma dobro zamišljene, ali u stvarnosti nisu uhodane, što stvara pastoralnu neučinkovitost u suvremenomu društvu, a i pad autoriteta. Naime, s metodološkoga vida događa se da u većini suradničkih tijela donekle uspijevaju zaživjeti *kairološka*, *kriteriološka* i *operativna* odrednica samo u raščlambi i procjeni stanja, a druge su dvije susljedne razine, odluka-planiranje i ostvarenje-provjera, gotovo nepoznate pa crkveni rad ostaje između društvene pokretljivosti i pastoralne nedosljednosti. U tom se smislu mnogi poticaji guše, izostaje stvaralaštvo, a neki pothvati često, zbog nedovoljne suradnje i jasnih pastoralnih smjernica, ostaju nestvarni, što u pastoralu, među pastoralnim suradnicima i radnicima stvara nezadovoljstvo i osjećaj nemoći. Bez suradnje, promišljanja i sustavnoga rada mnogi pastiri brzo izgore, pastoral stagnira, a mnogi vjernički potencijali ostaju neiskorišteni. Dok ne zažive izneseni stupnjevi u upravljanju mjesnom Crkvom, teško se može govoriti o istinskomu ostvarenju vlasti (ἐξουσία), dakako, u odnosu na pastoralni model *kružnoga toka*. Ako

⁵⁴ Usp. A. Montan, *Il Vescovo pastore del suo popolo*, Lateranum, 71 (2005.), 2-3., str. 545-561.

nositelji vlasti u pastoralnim strukturama ne prihvaćaju načelo *supsidijarnosti*, važnosti razgovora i suradnje na svim razinama, poštovanja ljudskoga dostojanstva i potrebe unošenja nade i razumijevanja za njihove poteškoće, unatoč načelnoj novoj postavci upravljanja, pastoral ostaje tapkati u mjestu.

Jedna od struktura je ordinarijat, kojim se biskup služi da bi izrazio pastirsku brigu za biskupiju. Ona je pastoralne naravi, pa je važno da su voditelji određenih područja odgovorne osobe i da njihov način suradnje, zajedništva i obnašanja vlasti može poslužiti kao uzor za druge crkvene razine. Službe i područja u ordinarijatu ne smiju biti samouputne i usamljene nego bitno nadopunjavajuće. U pastoralnomu životu biskupije temeljnom se jezgrom smatra župa, čiji pastoral prati homogena kultura seoske vrste, koja je danas manjinska. Stoga je važno stvarati pastoralne smjernice i programe koji bi pridonijeli sustavnomu uvidu i usklađenosti biskupijskoga i župnoga pastoralna. U pastoralnoj povezanosti na površini ne smije biti bezbrižnost i površnost, jer to stvara prazni hod u kojemu cvjetaju pastoralne zloporabe; zato je bitan sustav umrežavanja, koji uključuje i jamči produbljenu povezanost na inicijalnoj i praktičnoj razini između dobro ustrojenoga nad/biskupijskoga ordinarijata, župnoga, međužupnoga i nadžupnoga pastoralna.

Munus regendi ne ovlašćuje nijednoga pastira na samostalni pastoral, na površan, improvizirani, neplanski i spontani način, tj. ne obazirući se na zajedništvo sa zajednicom kojoj pripada: "Crkveno zajedništvo u svojoj ograničenosti upozorava biskupovu osobnu odgovornost, ali također pretpostavlja sudjelovanje svih skupina vjernika, budući da su suodgovorni za dobro partikularne Crkve koju oni čine."⁵⁵ Stoga je važno oslušivati Duha da bi potaknuo sve na izgradnju (οικοδομή) Crkve. Jer, ugled Crkve, neovisno o vanjskim pritiscima, najviše se narušava iznutra.

⁵⁵ PG, 44.

4.2. Napasti obnašanja pastirske vlasti i autoriteta u pastoralnoj službi

Ispravno *teorijsko-praktično* shvaćanje *munus regendi* ne može se prosuđivati ni zbivati prema svjetovnim mjerilima, jer pastoralna služba nije samo ljudsko stvaralaštvo nego se temelji na Božjemu nadahnuću. Obnašanje crkvenoga autoriteta i vlasti sastoji se u službi ujedinjenja kršćanske zajednice (Ef 4,1-16), između poslanja *ad intra* i *ad extra*. Pastir bi posustao u svojim zadaćama ako bi one postale prigodne ili podložne podjelama, svađama ili suprotstavljanjima umjesto da budu sredstva ujedinjenja. Pastir, kao i svaki drugi čovjek, nije neotporan na zamke svjetovnoga shvaćanja i obnašanja vlasti, pa ako usahne njegov život “po Duhu iz vjere” (Gal 5,6), u napasti je upasti u *tamnu stranu upravljanja ljudima*.⁵⁶ Zamka se prvotno gnijezdi u čovjeku, jer se njegovo “srce uzoholi” (Ez 28,1).

Bez trajne obnove kristološke ukorijenjenosti vlasti i autoriteta u pastoralu, velika je napast da se vlast (ἐξουσία) utopi u pastoralni oblik upravljanja *velikaša koji svoje drže pod vlašću* (Mk 10,42), pa da umjesto služenja preraste u sebično i kruto vladanje, zanemarujući mjesto vjernika u Crkvi.⁵⁷ To dovodi do krize crkvenoga autoriteta pa bez pastirske ljubavi, samoprijedora i žara pastirska vlast (ἐξουσία) dobiva oznake bezobzirnoga *profesionalizma*, što umanjuje pastirski autoritet i vjerodostojnost i stvara odbojnost kod vjernika. U takvom stanju evanđeoska prosudba *znakova vremena* poprima čisto sociološke obrise potiskujući kršćansku vjeru, koja bi trebala unositi privlačne čimbenike u kulturu, koja vodi sekularizmu.

Ako nositelj vlasti svoju službu ne obavlja ponizno i skladno, može pasti u napast meteža i oholosti obnašajući službu gospodareći stadom (1 Pt 5,1-4) ili omalovažavati u neispravnomu prihvaćanju zajednice svoju upriličenost *Kristu*

⁵⁶ Usp. Saša Petar, *Tamna strana upravljanja ljudima*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2005.

⁵⁷ Usp. W. Kasper, *Servitori della gioia*, Queriniana, Brescia, 2007., str. 76-77.

Glavi i Pastiru i, štoviše, posve pogrješno usmjeriti, dovesti u zabludu i raspršiti povjerenu mu zajednicu.

Napast je da pastir, pod utjecajem svjetovnoga ustroja društvenoga života, kristološki način obnašanja vlasti i autoriteta zamijeni *demokracizmom*, što je nedopustivo, jer pastirska vlast nije plod ljudske volje, nego 'milosni dar' (1 Tim 4,14). Nasrtaji posvjetovnjene kulture nastoje ugroziti ugled pastira, svjetovnom zamamnošću otupiti dar *duhovne moći*, uvući ga u svjetovne i političke razine promatranja vlasti lišavajući ga duha ἐζουσία. Postupno se nameće zamka *ekshibicionizma* te činovničkoga i *funkcionalnoga* odnosa prema pastoralu, umanjujući smisao kristološke vlasti, pa je napast da se pastoralni duh zamijeni *menadžerskim*, a pastira učini krutim *autokratom*. No, nedopustivo je pastoralnu službu poistovjetiti s vremenitom zadaćom, samo sociološke, gospodarstvene ili političke naravi, jer to je nespojivo s pastirskom biti pa svjetovna uvjetovanost smanjuje slobodu i guši evanđeosku plodnost cijele Crkve. Opasnost je da se zbog zauzetoga bavljenja dnevnopolitičkim zbivanjima i zbližavanja s krugovima blizim društvenoj vlasti i moći zapusti zadaća služenja zajednici te da se upadne u napast *individualizma* i *autoreferencijalnoga* odnosa prema službi, što je suprotno sa služenjem i *sinodalnim* shvaćanjem pastorala. Nužno je bdjeti, jer ni pastoralni rad nije posve zaštićen od ruševina i 'babilonske' zbrke, koju slijepo nasljeđuje poslijemoderno doba.

Ako službenik u obnašanju službe upravljanja, radi dodvoravanja bilo kojoj vlasti, potisne proročko-kritičku svijest te ispusti iz vida temeljno pastoralno načelo *utjelovljenja* i zanemari suobličenje Kristu, pastirova slika postaje nakazna. Svojom humanističkom zauzetošću može na određenim društvenim razinama steći ugled, ali i postati predmetom zloporabe, pa mu služba trpi i gubi važnost. Napast čestoga i upornoga očijukanja pastira s društvenom vlašću može zamagliti smisao pastirske službe, pa se i nesvjesno pretvoriti u politički privjesak, misleći da u društvu s *velikašima* raste njegov ugled i moć. No, ugled i duhovna moć pastira raste samo ako služi kao Krist. Vlast je u Crkvi pastirska i vjerska, a

ne politička, samovoljna i sama sebi svrhom. Svako obnašanje pastirske vlasti izvan kristološke vlasti slabi ugled službenika i Crkve, koji je još uvijek cijenjen u našem društvu, i potiče pogrešno poimanje kršćanske vlasti. Nužno je odnos s Bogom protegnuti na odnos s čovjekom ulazeći u svijet kao kvasac (Mt 13,33), koji gradi novi narod na uskrslomu Kristu.

ZAKLJUČAK

Vlast i autoritet u kršćanskomu shvaćanju temelje se na osobi Isusa Krista, koji svoju moć neočekivano pokazuje u poslušnosti Ocu i služeći drugima očituje svoju moć smrću na križu i uskrsnućem. Upravo je to dubinski smisao pojma vlasti u crkvenomu životu. Nositelji vlasti u pastoralnoj službi: biskupi i svećenici opunomoćeni su sakramentom svetoga reda obnašati svoje poslanje u zajednici u skladu s trostrukom kristološkom odrednicom poučavanja, posvećivanja i upravljanja. Međutim, obnašanje te službe treba biti prikladno današnjim društvenim okolnostima, što zahtijeva napuštanje klerikalnoga oblika pastoralnoga rada i ujedno, u duhu svetosti i zajedništva, očitovanost *sinodalnoga* duha. To znači uključenost svih službâ i darovâ, prema zadaći i poslanju, poticanje suodgovornosti i sudjelovanja svih vjernika u izgradnji Kristova Tijela. U skladu s tim, nužno je da se nositelji vlasti na svim razinama nadahnjuju na Kristovu primjeru, koji je Petru oprao noge. Jer, ako se autoritet i vlast (ἐξουσία) u pastoralnoj službi ne žive u Kristovu duhu služenja, onda pastiri i Crkva gube ugled, a nedostojnim obnašanjem službe poistovjećuju Crkvu i svjetovnu vlast.

Governance and authority in pastoral service

Summary

Discussion on governance and authority in pastoral service is a complex issue, because the idea of these terms is ridden with social-political comprehension, which is connected with ruling and power. The author of this article first treats the sociological understanding of governance and authority, indicating their interrelation and the consequences of bad policy. Then he speaks about the origin of Christian interpretation of authority and governance, based on Jesus Christ, who gives meaning to them by serving. He considers filling a post in pastoral from theological-pastoral aspect, emphasising the nature of church authority and the role of the Shepherd's mission in a community. Referring to the social-cultural conditions, he describes the meaning of the service of ruling, pointing at the temptations of filling a post in pastoral, which diminish the meaning and reputation of Christian power.